

Fale Alea 'o Tonga

KO E MINITI 'O E

FEME'A'AKI

'A E HOU'EIKIMĒMIPA

'O E

FALE ALEA 'O TONGA

FIKA	20 A
'Aho	Mōnite, 28 Sepitema 2019

Fai 'i Nuku'alofa

HOU'EIKI MĒMIPA 'O E FALE ALEA

'Eiki Sea Fale Alea

Lord Fakafanua

'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 2, Vahefonua Ha'apai

Hou'eiki Minisitā Kapineti

'Eiki Palēmia

Dr. Pōhiva Tu'i'onetoa

'Eiki Tokoni Palēmia, Lao & Pilisone

Hon. Vuna Fa'otusia

'Eiki Minisitā Fonua, Ngaahi Koloa Fakaenatula

Lord Ma'afu Tukui'aulahi

'Eiki Minisitā Pa'anga & Palani Fakafonua & Kasitomu mo e
Tānaki Pa'anga Hu Mai

Hon. Tevita Lavemaau

'Eiki Minisitā Fēfakatau'aki, Konisiuma, Fakatupu Koloa,

'Ilo Fo'ou & Ngāue 'a e Kakai

Sāmiu Vaipulu

'Eiki Minisitā Polisi & Tāmata Afi

Lord Nuku

'Eiki Minisitā Toutai & Ngoue

Lord Tu'ilakepa

'Eiki Minisitā ki he 'Atakai, Fakamatala 'Ea, Ma'u'anga Ivi &
Ma'u'anga Fakamatala

Poasi Mataele Tei

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata

'Akosita Lavulavu

'Eiki Minisitā Mo'ui

Palōfesa 'Amelia Tupou

'Eiki Minisitā Ako & Ako Ngāue

Siaosi Sovaleni

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua

Vātau Hui

Hou'eiki Fakafofonga Nōpele

Lord Tu'ivakanō

'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 1 Tongatapu.

Lord Vaha'i

'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 3 Tongatapu

Lord Tu'i'āfitu

'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 2 Vava'u.

Lord Tu'iha'angana

'Eiki Fakafofonga Nōpele Fika 1 Ha'apai

Lord Fusitu'a

'Eiki Fakafofonga Nōpele Ongo Niua

Kau Fakafofonga Kakai

Fakafofonga Kakai 2, Tongatapu

Sēmisi Sika

Fakafofonga Kakai 4, Tongatapu

Māteni Tapueluelu

Fakafofonga Kakai 5, Tongatapu

Losaline Ma'asi

Fakafofonga Kakai 8, Tongatapu

Semisi Fakahau

Fakafofonga Kakai 9, Tongatapu

Penisimani Fifita

Fakafofonga Kakai 12, Ha'apai

Mo'ale Finau

Fakafofonga Kakai 13, Ha'apai

Veivoso Taka

Fakafofonga Kakai 14, Vava'u

Saia Piukala

**‘ASENITA FAKAANGAANGA FIKA 20A/2019
FAKATAHA ‘A E FALE ALEA ‘O TONGA**

*‘Aho : Mōnite 28 Sepitema, 2019
Taimi : 10.00 am.*

Fika 01	:	Lotu
Fika 02	:	Fuakava’i ‘a e ‘Eiki Palemia ‘o Tonga
Fika 03	:	Fakafe’iloaki ‘e he ‘Eiki Palemia ‘a e Hou’eiki Minisita ‘o e Kapineti
Fika 04	:	Fuakava’i ‘o e Hou’eiki Minisita
Fika 05	:	Ui ‘o e Hou’eiki Memipa ‘o e Fale Alea
Fika 06	:	Me’a ‘a e ‘Eiki Sea ‘o e Fale Alea
Fika 07	:	Fili e Tokoni Sea ‘o e Fale Alea
Fika 08	:	Ngaahi Me’a Makehe
Fika 09	:	Kelesi

Fakahokohoko e peesi

Fakahokohoko e peesi	4
Fale Alea ‘o Tonga.....	5
Lotu	5
Fakafe’iloaki ki Fale Alea Hou’eiki Kapineti fo’ou	5
Tapou Palēmiá ki ha ngāue fakataha e Fale Alea ke langa e fonua	7
Ouau fakafuakava Hou’eiki Mēmipa e Kapineti.....	8
Ui ‘a e Fale	20
Poaki.....	20
Me’a ‘Eiki Sea.....	20
Tohi fakafisi Tokoni Sea Fale Alea.....	20
Fokotu’u Lord Tu’iha’angana ko e Tokoni Sea e Fale Alea.....	22
Fokotu’u mei he Pule’anga Lord Tu’i’āfitu ke Tokoni Sea Fale Alea.....	22
Pālōti’i ‘o ‘ikai tali fokotu’u kia Lord Tu’i’āfitu	23
Pālōti’i ‘o tali fokotu’u Lord Tu’iha’angana ki he lakanga Tokoni Sea Fale Alea.....	23
Kau mēmipa he ngaahi Kōmiti ngāue e Fale Alea.....	23
Ngaahi tokanga ki he kau mēmipa he ngaahi kōmiti ‘a e Fale Alea	24
Pālōti’i ‘o tali kau memipa fo’ou ngaahi Kōmiti ngāue Fale Alea	25
Hoha’a ki he tapuni e paaki ‘i Popua	26
Tokanga ki he ta’ofi folouti poupou ki he timi liiki ‘a Tonga.....	26
Tali ‘Eiki Palēmiá ki he ‘isiu he Paaki ‘i Popua & folouti ma’a e fanau liiki.....	27
Tokanga ki he fakatonutonu fakalao he timi Mate Ma’a Tonga	28
Tokanga ki he tali Kapineti fai talatalanoa fekau’aki mo e ‘akau <i>hemp</i>	31
‘Ikaia uestia fānau fakaafe ke va’inga ma’a Tonga he liiki he tu’utu’uni Fakamaau’anga	31
Tali Pule’anga kuo te’eki liliu e Lao ka ko e talatalanoa pē ‘oku fai.....	32
Tali Tokoni Palēmiá fekau’aki mo e Paaka Popua	32
Tokanga ‘oku ta’efakalao teu talatalanoa fai fekau’aki mo e <i>hemp</i>	32
Fokotu’u ke ta’ofi talatalanoa mo e kakai fekau’aki mo e <i>hemp</i> ko e fakamole pa’anga	33
Fakahā Minisita Polisi ne ‘ikai ha femahino’aki polisi mo e kau laka poupou ki he liiki	34
Fakamanatu ‘oku tapu ke tō ‘akau <i>hemp</i> he fonua ni.....	34
Kelesi.....	35

Fale Alea ‘o Tonga

‘Aho: Mōnite, 28 ‘Okatopa 2019

Taimi: 1015-1020 Pongipongi

Sātini Le’o: Me’a mai e ‘Eiki Sea ‘o e Fale Alea

(Me’a mai e ‘Eiki Sea ki hono me’a’anga)

‘Eiki Sea: Mālō ho’omou laumālie Hou’eiki kole atu ki he ‘Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua tataki mai e lotu ‘o e pongipongi ni.

Lotu

((Na’e fakahoko ai pē ia ‘e he Fakafofonga Kakai Ongō Niua, Vātau Mefi Hui)

‘Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Fakamolemole atu mou me’a hifo ki lalo.

<007>

Taimi: 1020-1025

(hoko atu pē ‘a e lotu)

<008>

Taimi: 1025-1030

(kei hoko atu pē ‘a e lotu)

<009>

Taimi: 1030-1035

‘Eiki Sea: Mālō ho’omou laumālie Hou’eiki. Kimu’a pea kamata ‘etau fakataha ‘i he pongipongi ni, ko u kole atu ki he ‘Eiki Palēmia. Fakatatau ki he ‘etau tu’utu’uní, Kupu 17 (1), fiema’u ke ke fakafe’iloaki mai e Hou’eiki Minisitā e Kapinetí. Me’a mai ‘Eiki Palēmia.

Fakafe’iloaki ki Fale Alea Hou’eiki Kapineti fo’ou

‘Eiki Palēmia: Tapu mo e Feitu’u na ‘Eiki Sea. Tapu pea mo e, Lord Ma’afu kae ‘uma’ā e Tokoni Palēmia mo e Hou’eiki Mēmipa ‘o e Kapinetí. Tapu atu Lord Tu’ivakanō mo e toenga e Hou’eiki

Fakafofonga Nōpele ‘o e fonuá. Tapu mo *Hon.* Semisi Sika mo e toenga e Hou’eiki Fakafofonga e Kakai.

‘Eiki Sea, tau fakafeta’i ki he Tu’i e Langi ‘i ho fakalaumālie lelei ‘a e Feitu’u na ‘i he pongipongi ni. Pea te’eki ai ke u hoko atu ki he fakahoko atu ‘a e Hou’eiki Minisitā ‘o e Kapinetí, ko u fie to’o pē ‘a e faingamālie ko eni ke u fai atu ‘a e fakamālō mo e fakafeta’i ko eni ki he ‘Otua Mafimafi, he’ene tauhi ‘ofa kuo ne fai pea lava ke tau fehā’aki mo’ui ‘i he pongipongi fakakoloa ko eni. ‘Eiki

Sea, ‘oku ‘i ai ‘a e ongo’i māfana mo e fiefia lahi ‘a e motu’a ni ‘i he malava ke tau fakakakato ‘a e tu’utu’uni ‘a e Konisitūtone ‘i he pongipongi ni. ‘I he lava ke tau fakahoko ha fuakava mo ha kovinanite toputapu ‘i he ‘ao ‘o e ‘Otua pea mo ‘Ene ‘Afio ko e Tama ko Tupou VI. Pea ki he Fale Alea mo e kakai ‘o e fonuá hono kotoa.

Ko e fuakava ‘oku ‘amanaki ke tau fakahokó ‘oku matu’aki fu’u mahu’inga. Pea ‘oua na’a ngalo ke mau tauhi ki he Laó mo e Konisitūtone ‘o Tongá. Pea ke mau talangofua ki he Tama Tu’i ko Tupou VI ko e Tu’i ‘ofeina pea mo e Tu’i totonu ‘o Tonga. ‘I he’ene pehē, kuo pau ke tau lalanga ha vā fengāue’aki ‘oku matu’aki fo’ou ‘aupito mo ‘Ene ‘Afio mo e Fale ‘o Ha’a Moheofo. Pea pehē ki he Fale Alea ‘o Tonga. Ke hoko ‘a e uá ko e taha pē. Pea ke melino mo fe’ofofani ‘a e nofo ‘a e kakai ‘o e fonuá ‘o Tupou pea mo Hou’eiki ma’u ai pē.

<001>

Taimi: 1035-1040

‘Eiki Palēmiá: ‘Oku ‘i ai ‘a e tui ‘i he motu’a ni he ‘ikai ke faifai angé kuo lava ke tau langa ha fonua ke lava ke tau langa ha Pule’anga ‘aki ha’atau fa’ahinga fakakaukau fakaekitautolu pē. Ka kuo pau ke tau tu’u fakataha ma’u ai pē mo e ‘Otuá pea tuku ki ai ‘etau falalá ke ne tataki hotau Fale Aleá mo e Pule’angá ka tau toki muimui atu. ‘Oku ‘i ai ‘a e faka’amu ke tau tuku ki mui ‘a e kehekehe ‘etau ngaahi tui fakapolitikalé ka tau ‘unu mai ke tau langa ha Tonga fo’ou, ke tau fa’u ha Fale Alea fo’ou. Pea tau langa ha vā fengāue’aki ‘oku fo’ou pea tau pikipiki hama kae vaevae manava he me’a kotoa pē ‘oku tau faí ‘Eiki Sea. Pea kei hokohoko atu ai pē ‘etau ngāue fakasevāniti ma’á e kakai masiva ‘o e fonuá. Pea ke tau ma’u ha fa’ahi ta’u ngāue ‘oku fonu he ‘ofa, ‘oku fonu he laumālie, ‘oku lelei mo ha loto ‘oku hangamālie ma’u ai pē.

Ko e Pule’anga Faka-Tu’i eni mo fakatemokālatai ka ‘oku ‘ikai ko ha Pule’anga fakatemokālatai ‘ata’atā pē ‘o hangē ko e me’a ‘oku ke mea’i ‘Eiki Sea. ‘I he’ene pehē ‘e pule ma’u pē ‘a e Laó mo e Konisitūtone ‘i he’etau ngaahi fakahoko fatongia ‘i he Fale Alea ‘o Tonga kae lava ke melino mo faingofua ‘etau fakahoko ‘a e ngāue ma’á e kakai ‘o e fonuá. ‘Oku mahino ki he motu’a ni ‘a e langi mama’o ‘a e Tama Tu’i pea mo ‘Ene ngaahi vīsone, mo ‘Ene ngaahi faka’amu kiate kitautolu si’i Hou’eiki Mēmipa ‘o e Fale Alea ‘o Tonga. He ‘oku ne fakafou mai ia ‘i he taimi ‘oku ne fakahoko ha’ane tō folofola huufi pē tō folofola tāpuni ‘o e Fale Alea ‘o Tongá ma’u ai pē. Ka ko u fu’u fiema’u ke tau fai ha ngaahi ngāue fakavavevave ki ai pea tau tali pea tau lipooti ma’u pē kiate ia ‘a e ola ‘o e ngaahi ngāue kuo ‘osi lava hono fakahoko. Ko e me’a tatau ‘oku to e mahino ki he motu’a ni ‘a e ngaahi fiema’u vivili kuo fakahoko mai ‘e he kakai ho fonuá ‘o fakafou mai he ngaahi lipooti ‘a’ahi faka-Fale Alea kotoa pē. Pea pehē foki mo e ngaahi me’a kuo

‘osi fakahoko mai ‘e he Hou’eiki Minisitā he Pule'angá ke fakahoko ko e ‘uhingá ke to e malu, hao mo to e malu’i ange ai ‘a e ngaahi fāmili kotoa pē mei he faito’o konatapú pea mo e ngaahi nunu’a kovi kuo fihia ai ‘a e ni’ihi ‘o e to’utupu pea pehē ki he kakai ‘o e fonuá.

Tapou Palēmiá ki ha ngāue fakataha e Fale Alea ke langa e fonua

‘Oku ou fakatauange 'Eiki Sea, ‘e Hou’eiki ‘i he pongipongi ni ke tau lava ke tau tu’u fakataha mo ngāue fakataha ke tau langa ha Tonga ‘oku tu’uloa mo tolonga ‘i he toenga ta’u ko eni ‘e ua ka hoko mai. ‘Oku ou fie fakahoko atu pē ‘eku ‘ofa lahi ki he Feitu’ú na 'Eiki Sea pea mo e toenga ‘o e Hou’eiki Mēmipa Fale Aleá pea pehē foki ki he Kalake ‘o e Falé mo e toenga ‘o e kau ngāue hono kotoa pē. ‘Oku pehē foki ...

<002>

Taimi: 1040-1045

‘Eiki Palemia: ... ‘emau tukupā ‘i he pongipongi ni pea mo e toenga ‘o e Hou’eiki ‘o e Kapinetí te mau fai homau lelei tahá ke tauhi ki he Lao mo e pule ‘a e Lao mo e Konisitūtone ‘o Tonga. Pea ke tau pou pou ai ki he tau Tu’i ‘ofeiná, Tupou VI ke monimonū moni tonu ai pē ‘ene pulé he’ene tatakí ‘a e fonua ni ke tuputupu’a. ‘Oku ‘i ai ‘a e ‘ofa lahi atu ki he kakai kotoa ‘o e fonuá mou me’a mai he ngalu’eá ‘i Tongatapu ni pea pehē foki ki hoku ngaahi kainga ‘i he Funga Fonuá mei he Fo’i ‘One’one pea pehē ki Niua pea pehē foki ki he Fatafata Māfaná ki Vava'u lahi. Pea ‘ikai ke ngalo hotau kakai Tonga kotoa pē mou me’a mai mei muli he houa ni. ‘Oku ‘i ai ‘a e ‘ofa ‘a e motu’a ni kiate kimoutolu kotoa pē. Ko e, ‘ofa ke tapuekina kimoutolu ‘e he ‘Otuá ma’u ai pē. ‘Oku pehē ‘eku fakamālō mo e tu’a ‘ofa atu 'Eiki Sea. Mālō ‘a e ‘omai ‘a e faingamālie ko iá ka te u lau atu ‘a e hingoa ‘o e Hou’eiki Minisitā.

Ko e ‘Eiki Palēmiá mo e Minisitā ki he Ngaahi Pisinisi ‘a e Pule'angá, *Hon.* Pōhiva Tu’i’onetoa
‘Eiki Tokoni Palēmia, Minisitā Lao & Pilisone, *Hon.* Sione Vuna Fa’otusia
‘Eiki Minisitā Fonua & Kau Tau ‘a ‘Ene ‘Afiō, *Lord* Ma’afu
‘Eiki Minisitā Pa’anga, Tānaki Pa’anga Hū Mai & Tute, *Hon.* Tēvita Lavemaau
‘Eiki Minisitā ki he Fakamatala ‘Ea, Ma’u’anga Ivi, Ma’u’anga Fakamatala, Tokangaekina ‘o e Fakatāmaki Fakanatula, ‘Ātakai, Fetu’utaki & Feliuliaki ‘o e ‘Ea, *Hon.* Poasi Mataele Tei
‘Eiki Minisitā Ako & Ako Ngāue, *Hon.* Siaosi ‘Ofa ki Vahafolau Sovaleni
‘Eiki Minisitā ‘o e Polisi & Ngāue Tāmata Afi, *Lord* Nuku
‘Eiki Minisitā Fefakatau’aki, Konisiuma, Fakatupu Koloa, ‘Ilo Fo’ou & Ngāue ‘a e Kakai, *Hon.* Sāmiu Kuita Vaipulu
‘Eiki Minisitā ki he Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata, *Hon.* ‘Akosita Hāvili Lavulavu
‘Eiki Minisitā Ngoue, Me’atokoni, Ngaahi Vao’akau & Toutai, *Lord* Tu’ilakepa
‘Eiki Minisitā Mo’ui, *Hon.* Toketā ‘Amelia Afuha’amango Tu’ipulotu
‘Eiki Minisitā ki he Ngaahi Ngāue Fakalotofonua, *Hon.* Vātau Mefi Hui

‘Eiki Sea ko e kakato ia ‘a e ngaahi hingoa ‘o e Hou’eiki Minisitā ‘o e Kapinetí. Ko e fakamālō atu ‘i he ‘omi ‘o e faingamālie. Mālō Sea.

Ouau fakafuakava Hou'eiki Mēmipa e Kapineti

'Eiki Sea: Fakamālō atu ki he 'Eiki Palēmiá. Kole atu ki he Kalaké ke fakakakato hono fuakava'i e 'Eiki Palēmiá.

Kalake Pule: Kātaki ka ke angimui mai pē fakahoko ho fuakava.

'Oku ou fuakavá ni ...

'Eiki Palēmia: 'Oku ou fuakava ni ...

Kalake Pule: 'I he 'ao 'o e 'Otuá ...

'Eiki Palēmia: 'I he 'ao 'o e 'Otuá ...

Kalake Pule: Te u fai talangofua mo'oni ...

'Eiki Palēmia: Te u fai talangofua mo'oni ...

Kalake Pule: Ki he 'Ene 'Afió, Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tongá.

'Eiki Palēmia: Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa ...

'Eiki Palēmia: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa ...

Kalake Pule: 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga ...

<002>

Taimi: 1045-1050

'Eiki Palēmia: ... 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

Kalake Pule: Ke fai 'a e ngāue 'i he'eku potungāue

'Eiki Palēmia: Pea u fai 'a e ngāue 'i he'eku potungāue

Kalake Pule: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai

'Eiki Palēmia: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai

Kalake Pule: Koe'uhī ki he lelei 'a e Tu'i mo e Pule'anga ni

‘Eiki Palēmia: Koe’uhī ki he lelei ‘a e Tu’i mo e Pule’anga ni

Kalake Pule: Ko au

‘Eiki Palēmia: Ko au

Kalake Pule: Dr. Pōhiva Tu’i’onetoa

‘Eiki Palēmia: Dr. Pōhiva Tu’i’onetoa

(‘Uma ‘a e ‘Eiki Palēmia ki he Tohitapu ko e lava ia hono fakafuakava’i ‘o e ‘Eiki Palēmia)

Kalake Pule: ‘Oku ou fuakava ni

‘Eiki Tokoni Palēmia: ‘Oku ou fuakava ni

Kalake Pule: ‘I he ‘ao ‘o e ‘Otua

‘Eiki Tokoni Palēmia: ‘I he ‘ao ‘o e ‘Otua

Kalake Pule: Te u fai talangofua mo’oni

‘Eiki Tokoni Palēmia: Te u fai talangofua mo’oni

Kalake Pule: Ki he ‘Ene ‘Afio ko Tupou VI ko e Tu’i totonu ‘o Tonga

‘Eiki Tokoni Palēmia: Ki he ‘Ene ‘Afio ko Tupou VI ko e Tu’i totonu ‘o Tonga

Kalake Pule: Pea te u tauhi mā’oni’oni mo haohaoa

‘Eiki Tokoni Palēmia: Pea te u tauhi mā’oni’oni mo haohaoa

Kalake Pule: ‘A e Konisitūtone ‘o e Pule’anga ‘o Tonga

‘Eiki Tokoni Palēmia: ‘A e Konisitūtone ‘o e Pule’anga ‘o Tonga

Kalake Pule: Pea fai ‘a e ngāue ki he’eku Potungāue

‘Eiki Tokoni Palēmia: Pea fai ‘a e ngāue ‘i he’eku Potungāue

Kalake Pule: Ki he ngata’anga ‘o ‘eku mafai

‘Eiki Tokoni Palēmia: Ki he ngata’anga ‘o ‘eku mafai

Kalake Pule: Koe’uhī ki he lelei ‘a e Tu’i mo e Pule’anga ni

‘Eiki Tokoni Palēmia: Koe’uhī ki he lelei ‘a e Tu’i mo e Pule’anga ni

Kalake Pule: Ko au Sione Vuna Fā’otusia

‘Eiki Tokoni Palēmia: Ko au Sione Vuna Fā’otusia

(‘Uma ‘a e ‘Eiki Tokoni Palēmia ki he Tohitapu ko e lava ia ‘a e fuakava ‘a e ‘Eiki Tokoni Palēmia)

Kalake Pule: ‘Oku ou fuakava ni

Lord Ma’afu: ‘Oku ou fuakava ni

Kalake Pule: ‘I he ‘ao ‘o e ‘Otua

Lord Ma’afu: ‘I he ‘ao ‘o e ‘Otua

Kalake Pule: Te u fai talangofua mo’oni

Lord Ma’afu: Te u fai talangofua mo’oni

Kalake Pule: Ki he’ene ‘Afio ko Tupou VI

Lord Ma’afu: Ki he’ene ‘Afio ko Tupou VI

Kalake Pule: Ko e Tu’i totonu ‘o Tonga

Lord Ma’afu: Ko e tu’i totonu ‘o Tonga

Kalake Pule: Pea te u tauhi mā’oni’oni mo haohaoa

Lord Ma’afu: Pea te u tauhi mā’oni’oni mo haohaoa

Kalake Pule: ‘A e Konisitūtone ‘o e Pule’anga ‘o Tonga

Lord Ma’afu: ‘A e Konisitūtone ‘o e Pule’anga ‘o Tonga

Kalake Pule: Pea fai ‘a e ngāue ‘i he’eku Potungāue

Lord Ma’afu: Pea fai ‘a e ngāue ‘i he’eku Potungāue

Kalake Pule: Ki he ngata’anga ‘o ‘eku mafai

Lord Ma’afu: Ki he ngata’anga ‘o ‘eku mafai

Kalake Pule: Koe’uhī ki he lelei ‘a e Tu’i mo e Pule’anga

Lord Ma’afu: Koe’uhī ki he lelei ‘a e Tu’i mo e Pule’anga

Kalake Pule: Ko au Lord Ma’afu

Lord Ma’afu: Ko au Lord Ma’afu

(‘Uma ki he Tohitapu ko e lava ia hono fakafuakava’i ‘o Lord Ma’afu ko e ‘Eiki Minisitā Fonua mo e Kau Tau Malu’i ‘a ‘Ene ‘Afio)

Kalake Pule: ‘Oku ou fuakava ni

‘Eiki Minisitā MEIDECC: ‘Oku ou fuakava ni

Kalake Pule: ‘I he ‘ao ‘o e ‘Otua

‘Eiki Minisitā MEIDECC: ‘I he ‘ao ‘o e ‘Otua

Kalake Pule: Te u fai talangofua mo’oni

‘Eiki Minisitā MEIDECC: Te u fai talangofua mo’oni

Kalake Pule: Ki he ‘Ene ‘Afio ko Tupou VI ko e Tu’i totonu ‘o Tonga

‘Eiki Minisitā MEIDECC: Ki he ‘Ene ‘Afio ko Tupou VI ko e Tu’i totonu ‘o Tonga

Kalake Pule: Pea te u tauhi mā’oni’oni mo haohaoa

‘Eiki Minisitā MEIDECC: Pea te u tauhi mā’oni’oni mo haohaoa

Kalake Pule: ‘A e Konisitūtone ‘o e Pule’anga ‘o Tonga

‘Eiki Minisitā MEIDECC: ‘A e Konisitūtone ‘o e Pule’anga ‘o Tonga

Kalake Pule: Pea fai ‘a e ngāue ‘i he’eku Potungāue

‘Eiki Minisitā MEIDECC: Pea fai ‘a e ngāue ‘i he’eku Potungāue

Kalake Pule: Ki he ngata’anga ‘o ‘eku mafai

‘Eiki Minisitā MEIDECC: Ki he ngata’anga ‘o ‘eku mafai

Kalake Pule: Koe’uhī ke lelei ‘a e Tu’i mo e Pule’anga ni

‘Eiki Minisitā MEIDECC: Koe’uhī ke lelei ‘a e Tu’i mo e Pule’anga ni

Kalake Pule: Ko au Poasi Mataele Tei

‘Eiki Minisitā MEIDECC: Ko au Poasi Mataele Tei

(‘Uma ‘a e ‘Eiki Minisitā ki he Tohitapu ko e lava ia hono fakafuakava’i ‘a e ‘Eiki Minisitā MEIDECC)

<007>

Taimi: 1050-1055

Kalake Pule : 'Oku ou fuakavá ni ...

‘Eiki Minisita Ako : 'Oku ou fuakavá ni,

Kalake Pule : 'I he 'ao 'o e 'Otuá,

‘Eiki Minisita Ako: 'I he 'ao 'o e 'Otuá,

Kalake Pule : Te u fai talangofua mo'oni,

‘Eiki Minisita Ako: Te u fai talangofua mo'oni,

Kalake Pule : Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

‘Eiki Minisita Ako : Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule : Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa,

‘Eiki Minisita Ako: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa,

Kalake Pule : 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tongá,

‘Eiki Minisita Ako : 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tongá,

Kalake Pule : Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāué,

‘Eiki Minisita Ako : Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāué,

Kalake Pule : Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai,

‘Eiki Minisita Ako : Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai,

Kalake Pule : Koe'uhí ki he lelei 'a e Tu'í mo e Pule'angá ni.

‘Eiki Minisita Ako: Koe'uhí ki he lelei 'a e Tu'í mo e Pule'angá ni.

Kalake Pule : Ko au Siaosi 'Ofa –ki-Vahafolau Sovaleni.

(Na'e 'uma leva 'a Siaosi 'Ofa-ki-Vahafolau Sovaleni ki he Tohitapú, pea fakamo'oni hingoa leva ki he Tohi Fuakava na'a ne lau)

Kalake Pule : 'Oku ou fuakavá ni,

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: 'Oku ou fuakavá ni..

Kalake Pule : 'I he 'ao 'o e 'Otuá..

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: 'I he 'ao 'o e 'Otuá..

Kalake Pule : Te u fai talangofua mo'oni..

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: Te u fai talangofua mo'oni,..

Kalake Pule : Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule : Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa,

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa,

Kalake Pule : 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tongá,

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tongá.

Kalake Pule : Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāué,

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāué,

Kalake Pule : Ki he ngata'anga 'o 'eku mafaí,

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafaí,

Kalake Pule : Koe'uhi ki he lelei 'a e Tu'í mo e Pule'angá ni.

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: Koe'uhí ki he lelei 'a e Tu'í mo e Pule'angá ni.

Kalake Pule : Ko au Sāmiu Kuita Vaipulu .

‘Eiki Minisita Fefakatau’aki: Ko au Samiu Kuita Vaipulu.

(Na'e 'uma leva 'a Sāmiu Kuita Vaipulu ki he Tohitapú, pea fakamo'oni hingoa leva ki he Tohi Fuakava na'a ne lau)

Kalake Pule : 'Oku ou fuakavá ni,

Lord Tu'ilakepa : 'Oku ou fuakavá ni,

Kalake Pule : 'I he 'ao 'o e 'Otuá,

Lord Tu'ilakepa : 'I he 'ao 'o e 'Otuá,

Kalake Pule : Te u fai talangofua mo'oni,

Lord Tu'ilakepa : Te u fai talangofua mo'oni,

Kalake Pule : Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Lord Tu'ilakepa : Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule : Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa,

Lord Tu'ilakepa : Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa,

Kalake Pule : 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tongá,

Lord Tu'ilakepa : 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tongá.

Kalake Pule : Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāué,

Lord Tu'ilakepa : Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāué,

Kalake Pule : Ki he ngata'anga 'o 'eku mafái,

Lord Tu'ilakepa : Ki he ngata'anga 'o 'eku mafái..

Kalake Pule : Koe'uhi ke lelei 'a e Tu'í mo e Pule'angá ni..

Lord Tu'ilakepa : Koe'uhí ke lelei 'a e Tu'í mo e Pule'angá ni.

Kalake Pule : Ko au Lord Tu'ilakepa.

Lord Tu'ilakepa : Ko au Lord Tu'ilakepa.

(Na'e 'uma leva 'a Lord Tu'ilakepa ki he Tohitapú, pea fakamo'oni hingoa leva ki he Tohi Fuakava na'a ne lau).

Kalake Pule : 'Oku ou fuakavá ni,

'Eiki Minisita Pa'anga: 'Oku ou fuakavá ni,

Kalake Pule : 'I he 'ao 'o e 'Otuá,

'Eiki Minisita Pa'anga: 'I he 'ao 'o e 'Otuá,

Kalake Pule : Te u fai talangofua mo'oni,

'Eiki Minisita Pa'anga: Te u fai talangofua mo'oni,

Kalake Pule : Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

'Eiki Minisita Pa'anga: Ki he 'Ene 'Afió ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule : Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa,

'Eiki Minisita Pa'anga: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa,

Kalake Pule : 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tongá,

'Eiki Minisita Pa'anga: 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tongá.

Kalake Pule : Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāué,

'Eiki Minisita Pa'anga: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāué,

Kalake Pule : Ki he ngata'anga 'o 'eku mafaí,

'Eiki Minisita Pa'anga: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafaí,

Kalake Pule : Koe'uhi ki he lelei 'a e Tu'í mo e Pule'angá ni.

'Eiki Minisita Pa'anga: Koe'uhí ki he lelei 'a e Tu'í mo e Pule'angá ni.

Kalake Pule: Ko au Tevita Lavemaau.

'Eiki Minisita Pa'anga: Ko au Tevita Lavemaau.

(Na'e 'uma leva 'a Tevita Lavemaau ki he Tohitapú, pea fakamo'oni hingoa leva ki he Tohi Fuakava na'a ne lau).

<008>

Taimi: 1055-1100

Kalake Pule: 'Oku ou fuakava ni.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: 'Oku ou fuakava ni.

Kalake Pule: 'I he 'ao 'o e 'Otua.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: 'I he 'ao 'o e 'Otua.

Kalake Pule: Te u fai talangofua mo'oni.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Te u fai talangofua mo'oni.

Kalake Pule: Ki he 'Ene 'Afio ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Ki he 'Ene 'Afio ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa.

Kalake Pule: 'A e Konistūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: 'A e Konistūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāue.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāue.

Kalake Pule: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai.

Kalake Pule: Koe'uhī ke lelei 'a e Tu'i mo e Pule'anga ni.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Koe'uhī ke lelei 'a e Tu'i mo e Pule'anga ni.

Kalake Pule: Ko au Vātau Mefi Hui.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakaloto fonua: Ko au Vātau Mefi Hui.

Kalake Pule: 'Oku ou fuakava ni.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: 'Oku ou fuakava ni.

Kalake Pule: 'I he 'ao 'o e 'Otua.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: 'I he 'ao 'o e 'Otua.

Kalake Pule: Te u fai talangofua mo'oni.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: Te u fai talangofua mo'oni.

Kalake Pule: Ki he 'Ene 'Afio ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: Ki he 'Ene 'Afio ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa.

Kalake Pule: 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāue.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāue.

Kalake Pule: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai.

Kalake Pule: Koe'uhī ke lelei 'a e Tu'i mo e Pule'anga ni.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: Koe'uhi ke lelei 'a e Tu'i mo e Pule'anga ni.

Kalake Pule: Ko au 'Akosita Havili Lavulavu.

'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Lalahi & Takimamata: Ko au 'Akosita Havili Lavulavu.

(Na'a ne 'uma leva ki he Tohitapu)

Kalake Pule: 'Oku ou fuakava ni.

'Eiki Minisitā Mo'ui: 'Oku ou fuakava ni.

Kalake Pule: 'I he 'ao 'o e 'Otua.

'Eiki Minisitā Mo'ui: 'I he 'ao 'o e 'Otua.

Kalake Pule: Te u fai talangofua mo'oni.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Te u fai talangofua mo'oni.

Kalake Pule: Ki he 'Ene 'Afio ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Ki he 'Ene 'Afio ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa.

Kalake Pule: 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

'Eiki Minisitā Mo'ui: 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāue.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāue.

Kalake Pule: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai.

Kalake Pule: Koe'uhī ke lelei 'a e Tu'i mo e Pule'anga ni.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Koe'uhī ke lelei 'a e Tu'i mo e Pule'anga ni.

Kalake Pule: Ko au Toketā 'Amelia Afuha'amango Tu'ipulotu.

'Eiki Minisitā Mo'ui: Ko au Toketā 'Amelia Afuha'amango Tu'ipulotu. (na'a ne 'uma leva ki he Tohitapu)

Kalake Pule: 'Oku ou fuakava ni.

'Eiki Minisitā Polisi: 'Oku ou fuakava ni.

Kalake Pule: 'I he 'ao 'o e 'Otua.

'Eiki Minisitā Polisi: 'I he 'ao 'o e 'Otua.

Kalake Pule: Te u fai talangofua mo'oni.

'Eiki Minisitā Polisi: Te u fai talangofua mo'oni.

Kalake Pule: Ki he 'Ene 'Afio ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

'Eiki Minisitā Polisi: Ki he 'Ene 'Afio ko Tupou VI ko e Tu'i totonu 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa.

'Eiki Minisitā Polisi: Pea te u tauhi mā'oni'oni mo haohaoa.

Kalake Pule: 'A e Konisitūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

'Eiki Minisitā Polisi: 'A e Konistūtone 'o e Pule'anga 'o Tonga.

Kalake Pule: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāue.

'Eiki Minisitā Polisi: Pea fai 'a e ngāue 'i he'eku Potungāue.

Kalake Pule: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai.

'Eiki Minisitā Polisi: Ki he ngata'anga 'o 'eku mafai.

Kalake Pule: Koe'uhī ke lelei 'a e Tu'i mo e Pule'anga ni.

'Eiki Minisitā Polisi: Koe'uhī ke lelei 'a e Tu'i pea mo e Pule'anga ni.

Kalake Pule: Ko au *Lord* Nuku.

'Eiki Minisitā Polisi: Ko au *Lord* Nuku.

<009>

Taimi: 1100-1105

'Eiki Sea: Fakamālō atu Hou'eiki. Kole atu ki he Kalake ke ui e Hou'eiki Mēmipa e Fale.

Ui ‘a e Fale

Kalake Tēpile: Tapu mo e ‘Eiki Sea ‘o e Fale Alea. Tapu mo e ‘Eiki Palēmīa mo e Hou’eiki Minisitā e Kapinetí. Tapu mo e Hou’eiki Fakafofonga ‘o e Hou’eiki Nōpele ‘a ‘Ene ‘Afió kae ‘uma’ā e Hou’eiki Fakafofonga ‘o e Kakaí, kae ‘atā ke fakahoko hono ui ‘o e Fale ni ki he pongipongi ni, ‘aho Mōnite 28 ‘Okatopa, 2019.

(Na’e hoko atu heni ‘a e taliui ‘a e Hou’eiki memipa ‘o e Fale)

‘Eiki Sea ka u to e fakaongo mu’a. ‘Eiki Nōpele Tu’i’āfitu, ‘Eiki Nōpele Tu’iha’angana, Veivosa *Light of Life* Taka, Saia Ma’u Piukala.

Poaki

Sea ngata’anga ē taliui. Ko e ‘Eiki Minisitā ‘o e *MEIDECC* na’a ne me’a pē heni ka ‘oku poaki mai ‘oku me’a atu ki he ki’i, tuli ki mala’evakapuna ki he ki’i folau. Poaki mai mo ‘Eiki Nōpele Tu’i’āfitu. ‘Eiki Nōpele Tu’iha’angana. Kei hoko atu e poaki tengetange ‘a ‘Eiki Nōpele Fusitu’a. Pea ‘oku poaki mai ‘i he pongipongi ni pea mo Māteni Tapueluelu. Ko e ni’ihi ‘oku ‘ikai ke tali honau uí, ‘oku ‘i ai tui ‘oku nau me’a tōmui mai pē. Mālō ‘Eiki Sea.

Me’a ‘Eiki Sea

‘Eiki Sea: Fakatapu ki he ‘afio ‘a e Tolu Taha’i ‘Otua ‘i hotau lotolotonga. Tapu pea mo e Hau e ‘Otu Tongá ...

<001>`

Taimi: 1105-1110

‘Eiki Sea: ..., Tama Tu’i Tupou VI, tapu pea mo e Ta’ahine Kuiní, Nanasipau’u. Tapu pea mo e Fale ‘o ‘Ene ‘Afió. Tapu atu ki he ‘Eiki Palēmīá kae ‘uma’ā e Hou’eiki Minisitā ‘o e Kapinetí. Tapu atu ki he Hou’eiki Fakafofonga ‘o e kau Nōpelé, tapu atu ki he Hou’eiki Fakafofonga ‘o e Kakaí. Mālō homou laumālie lelei he pongipongi ni Hou’eiki. Pea ko u fiefia kuo lava ‘o fakakakato ‘a e konga ‘uluaki ‘o ‘etau ‘asenita he ‘aho ní hono fuakava’i ‘a e ‘Eiki Palēmīá pehē foki ki hono fakafe’iloaki’i mai he ‘Eiki Palēmīá ‘a e Hou’eiki Minisitā ‘o e Kapinetí pea mo hono fakakakato he Kalaké hono fuakava’i e Hou’eiki Minisitā ko iá.

Hou’eiki ko ‘etau ‘asenita ‘oku nounou hangē pē ko e pepa kuo tufa atu ke mou me’a ki aí. Ko e fika fitu ‘etau ‘asenitá toe ke fili ‘a e Tokoni Sea ‘o e Fale Aleá. Pea kimu’a pea tau hoko atu ki aí ko u kole atu ki he Kalaké ke ne lau mai tohi fakafisi. Kalake.

Tohi fakafisi Tokoni Sea Fale Alea

Kalake Tēpile: Tapu mo e ‘Eiki Sea e Fale Aleá, ‘Eiki Palēmīá mo e Hou’eiki Mēmipa kakato e Falé kae ‘atā ke lau atu hono, fakahoko hono lau e tohi ko ení.

‘Aho Pulelulu, 23 ‘o ‘Okatopa 2019.

Lord Fakafanua,
‘Eiki Sea e Fale Alea ‘o Tonga,
‘Ofisi ‘o e Fale Alea ‘o Tonga,
Nuku’alofa.

‘Eiki Sea,

Fekau’aki: Fakafisi mei he lakanga Tokoni Sea ‘o e Fale Alea ‘o Tonga

‘Oku ou faka’apa’apa mo fakahā atu ki he Feitu’ú na mo e Fale Alea ‘o Tongá ‘a ‘eku fakafisi mei hoku lakanga ko e Tokoni Sea ‘o e Fale Alea ‘o Tongá ‘a e lakanga ne fokotu’u atu ki he Fale Alea ‘o Tongá pea mokoi ki ai ‘a e finangalo ‘o ‘Ene ‘Afió, Kingi Tupou VI ko e Tu’i ‘o e ‘Otu Tongá ‘o fakanofu ki ai e motu’a ni ‘i he ‘aho 02 ‘o Sanuali 2018.

‘Oku makatu’unga ‘a ‘eku fakafisi mei he lakanga ni koe’uhí ko e finangalo lelei ‘a ‘Ene ‘Afió ke fakanofu ‘a e motu’a ta’e’iloa ni ‘o kamata lau mei he ‘aho 09 ‘o ‘Okatopa 2019 ki he lakanga ko e Minisitā ki he Ngoué, Me’atokoni, Vao’akaú mo e Toutai ‘o hangē ko ia ko e fokotu’u kuo fakahoko atu mei he Palēmia ‘o Tongá ‘o fakatatau mo e Konisitūtoné.

‘Oku tukupā ‘a e motu’a ni ke fai ‘osikiavelenga mo tō manava mo kavakava hoku fatongia telia ‘a e Pule’anga mo e fonu’a pea ke hoa mo taau mo e Laó mo e Konisitūtone ‘o Tongá.

‘Oku ou talamonū atu koe’uhí ko e ngaahi fatongia mafatukituki ‘oku fātaki ‘e he Feitu’ú na ‘i he Fale Alea ‘o Tongá.

Faka’apa’apa atu,

.....

Lord Tu’ilakepa

(Fakafongfa Nōpele Fika 1 ‘o Vava’ú ka ko e Minisitā ki he Ngoue, Me’atokoni, Vao’akau mo e Toutai)

Mālō ‘Eiki Sea.

‘Eiki Sea: Hou’eiki hangē pē ko e tohi ko eni kuo fakahū mai ki he ‘ofisi ‘o e Seá pea ko eni kuo lau atu ‘e he Kalaké. Ko e tohi eni mei he Fakafongfa Nōpele Fika 1 ‘o Vava’ú, *Lord Tu’ilakepa* ‘a ia na’e ‘i ai ‘a e lakanga ko e Tokoni Sea ‘o e Fale Alea ‘o Tonga. Ko eni kuo fakafisi mai pea hangē pē ko e tu’utu’uni ‘i he Lao ko eni ki he Fale Aleá ko ‘ene fakafisi pē ‘a e Tokoni Sea ‘aki ‘a e tohi ko eni ko u talí kuo ‘atā leva e lakanga Tokoni Sea ke ‘omai ha fokotu’u e Falé. Me’a mai Tongatapu 9.

Penisimani Fifita: Tapu mo e ‘āfio ‘a e ‘Otuá hotau lotolotonga. Tapu mo Tupou VI ko e Tu’i ‘o Tonga. Tapu mo e Ta’ahine Kuini kae ‘uma’ā e Fale ‘o Tupou. Tapu mo e ‘Eiki Sea ‘o e Fale ‘o Tonga. Tapu ki he ‘Eiki Palēmiá kae ‘uma’ā e Hou’eiki Minisitā e Kapineti. Tapu ki he Hou’eiki Fakafofonga e kau Nōpelé. Tapu ki he Hou’eiki Fakafofonga ‘o e Kakaí. Tau fakafeta’i ki he ‘Otuá Mafimafi fakakoloa ‘oku fai ma’a e Fale ‘eiki ni laumālie lelei e Feitu’ú na kae ‘uma’ā e Hou’eiki Fakafofonga ‘o e Fale Alea ‘o Tonga. Tau fakafeta’i kuo lava lelei e fatongia ‘uluakí ko hono fakanofa ‘o e ‘Eiki Palēmiá kae ‘uma’ā e Hou’eiki Minisitā ‘o e Kapineti pea pehē ki he’enua fuakava. Pea ‘oku ‘oatu ‘a e talamonū ‘Eiki ...

<002>

Taimi: 1110-1115

Fokotu’u Lord Tu’iha’angana ko e Tokoni Sea e Fale Alea

Penisimani Fifita: ... ko eni e tēpile ‘a e kakaí koe’uhí ko e fua fatongia mo ha ‘amanaki ‘e fakahoko ‘i hotau Pule’angá ni. Hangē ko ia ‘Eiki Sea ko e tu’utu’uni ‘a e Konisitūtoné ko e ‘Eiki Nōpele pē ‘e fili ki he Seá kae ‘uma’ā e Tokoni Seá. ‘Oku fokotu’u atu mei he tēpile ko eni ‘a e Fakafofonga e Kakaí ‘a ‘Eiki Nōpele Tu’iha’angana ke ne hoko ko e Tokoni Sea ‘o e Fale Alea ‘o Tonga. Fokotu’u atu.

‘Eiki Sea: Hou’eiki ko e fokotu’u eni ‘e taha mei he Fakafofonga Tongatapu 9, Fakafofonga Nōpele Vava’u *Lord Tu’iha’angana*. ‘Oku ‘i ai ha poupu ki he fokotu’u ko eni?

Lord Tu’ivakanō: Sea poupu pē ki ai. Mālō.

‘Eiki Sea: Kātaki ko e ‘Eiki Nōpele ‘o Ha’apai pea ko eni ‘oku ‘i ai ‘a e poupu. ‘Oku to e ‘i ai ha fokotu’u Hou’eiki? Me’a mai ‘Eiki Minisitā Pa’anga.

Fokotu’u mei he Pule’anga Lord Tu’i’āfitu ke Tokoni Sea Fale Alea

‘Eiki Minisitā Pa’anga: Tapu pea mo e ‘Eiki Sea ‘o e Falé. Tapu ki he ‘Eiki Palēmia mo e Hou’eiki Minisitā ‘o e Kalauni kae ‘uma’ā e Fakafofonga ‘o e Kakaí. ‘Eiki Sea ko u tu’u pē au ke fokotu’u atu e Tu’i’āfitu ke Tokoni Sea he na’e ‘osi fakahoko fatongia pē he fatongia ko eni kimu’a. Mālō ‘Eiki Sea.

‘Eiki Sea: Hou’eiki ‘oku ‘i ai ‘a e fokotu’u mei he ‘Eiki Minisitā Pa’angá ko Nōpele Tu’i’āfitu, Fakafofonga Nōpele mei Vava’ú. ‘Oku ‘i ai ha poupu ki he fokotu’u ‘a e ‘Eiki Minisitā Pa’angá? ‘Eiki Minisitā Pa’anga na’a ku fakaongoongo ki he Falé ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ha poupu ki ho’o fokotu’u. ‘I he’ene pehē ‘oku toe pē fokotu’u ko eni mei he Fakafofonga Tongatapu 9 ‘a ia ‘oku fokotu’u mai ‘a Tu’iha’angana ke Tokoni Sea. ‘Eiki Minisitā.

‘Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Tapu mo e Feitu’ú na Sea. Poupu atu.

‘Eiki Sea: ‘Eiki Minisitā *MIA* ‘oku ke pou pou ki he fokotu’u e ‘Eiki Minisitā Pa’angá pē ko ho’o pou pou ki he fokotu’u ko eni ‘a Tongatapu 9?

‘Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Ko ia pou pou, pou pou atu ki he fokotu’u ‘a e ‘Eiki Minisitā Pa’angá. Mālō.

‘Eiki Sea: Kole atu ki he Kalaké ke tau pālōti e ongo fokotu’ú. Tau kamata pē mei he fokotu’u na’e fakahū fakamuimui maí. ‘A ia fokotu’u ke Tokoni Sea ‘a *Lord Tu’i’āfitu*.

Pālōti’i ‘o ‘ikai tali fokotu’u kia Lord Tu’i’āfitu

Ko ia ‘oku loto ke tau tali e fokotu’u ‘Eiki Minisitā Pa’angá ke Tokoni Sea *Lord Tu’i’āfitu*, kātaki hiki ho nima.

Kalake Tēpile: ‘Eiki Sea ‘oku loto ki ai ‘a ‘Eiki Minisitā Fefakatau’akí, ‘Eiki Minisitā Pa’anga, ‘Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua, ‘Eiki Minisitā e Ngaahi Ngāue Lalahí. Loto ki ai e toko fā.

‘Eiki Sea: Ko ia ‘oku ‘ikai loto ki he fokotu’u ko ení kātaki hiki ho nima.

Kalake Tēpile: ‘Ikai ke loto ki ai ‘a Sēmisi Fakahau, Losaline Mā’asi, Penisimani ‘Epenisa Fifita, ‘Eiki Nōpele Vaha’i, ‘Eiki Nōpele Tu’ivakanō. ‘Ikai ke loto ki ai e toko 5.

Pālōti’i ‘o tali fokotu’u Lord Tu’iha’angana ki he lakanga Tokoni Sea Fale Alea

‘Eiki Sea: Hou’eiki ‘oku ‘ikai ke tali e fokotu’u ko iá. Tau hoko atu ki he fokotu’u na’e ‘omai ‘e Tongatapu 9. Ko ia ‘oku loto ke tau tali ke Tokoni Sea *Lord Tu’iha’angana*, kātaki hiki ho nima.

Kalake Tēpile: Sea ‘oku loto ki ai ‘a Losaline Ma’asi, Sēmisi Sika, Sēmisi Fakahau, Penisimani ‘Epenisa Fifita, Mo’ale Finau, ‘Eiki Palēmia, ‘Eiki Tokoni Palēmia, ‘Eiki Minisitā Fonua, ‘Eiki Minisitā Mo’ui, ‘Eiki Nōpele Vaha’i, ‘Eiki Nōpele Tu’ivakanō. ‘Oku loto ki ai ‘a e toko 11.

‘Eiki Sea: Ko ia ‘oku ‘ikai loto ke fokotu’u ‘a *Lord Tu’iha’angana* ko e Tokoni Sea kātaki hiki ho nima.

Kalake Tēpile: ‘Oku ‘ikai ha fakahā loto pehē ‘Eiki Sea mālō.

Kau mēmipa he ngaahi Kōmiti ngāue e Fale Alea

‘Eiki Sea: Mālō Hou’eiki kuo lava ‘etau ngāue ki he fika fitu ‘etau ‘asenitá ko hono fili e Tokoni Sea Fale Alea. Tau hoko atu ki he fika valu ‘o e ‘asenitá ko e ngaahi me’a makehe. Hou’eiki na’e tufa atu ‘i homou pepa ngāue ‘a e lisi ‘o e Hou’eiki Mēmipa ki he ngaahi Kōmiti Tu’uma’u ...

<002>

Taimi: 1115-1120

‘Eiki Sea: ...Pea mo e Kōmiti Fili ‘a e Fale Alea ‘o Tonga ki he 2018 ki he 2021 koe’uhī ko e ngaahi feliuliuaiki ‘i loto pē ‘i Fale Alea ko e Hou’eiki Mēmipa ‘e ni’ihi kuo nau hoko ko e Hou’eiki Minisitā makatu’unga ‘i he ngaahi liliu na’e fakahoko ki he Hou’eiki Mēmipa ‘i he ‘ū Kōmiti. Koe’uhī ‘oku lōlōa ‘a e lisi ko eni ‘oku ou kole atu ke tau tali fakalukufua tukukehe ‘o kapau ‘oku ‘i ai ha ngaahi fokotu’u makehe mei ha Fakafofonga.

‘Oku ou tui pē ‘oku tali ‘e he Hou’eiki.

‘Eiki Minisitā Ngoue: Sea tapu pē mo e Feitu’u na

‘Eiki Sea: Me’a mai ‘Eiki Minisitā Ngoue

Ngaahi tokanga ki he kau mēmipa he ngaahi kōmiti ‘a e Fale Alea

‘Eiki Minisitā Ngoue: Kole ke u hūfanga atu he fakatapu kuo ‘osi hono aofaki ‘Eiki Sea. Sea ko ‘eku fehu’i pē ‘a’aku ki he Feitu’u na pe ko e hā pē ‘oku ‘ikai ke u to e fa’a kau ha kōmiti pē te u talafaki pē ā hala. Ko e ‘ū me’a Kōmiti lolotonga ‘io, ke me’a hifo pē Sea ki ai tafa’aki to’omata’u, tafa’aki to’ohema mahalo na’a ‘oku hala ‘eku sio ko e ki’i to’o vave pē. Kā ko e ‘eke atu pē ki he Feitu’u na ko e hā e me’a ‘oku...

‘Eiki Sea: ‘Eiki Minisitā ‘oku ke kau he Kōmiti Ngoue

‘Eiki Minisitā Ngoue: Kapau te ke me’a hifo ki ai Sea ‘oku ‘ikai ke u kau au ai fakamolemole

‘Eiki Sea: Peesi fiha kātaki? Peesi fika tolu ko e tēpile 1 fokotu’u atu, ‘uluaki ko *Lord Tu*’i’āfitu, fika 2. *Lord Vaha*’i, fika 3. *Lord Nuku*, fika 4. *Lord Tu*’ilakepa.

‘Eiki Minisitā Ngoue: Mālō Sea

‘Eiki Sea: Me’a mai ‘Eiki Minisitā Ako

‘Eiki Minisitā Ako: Mālō Sea e ma’u faingamālie tapu mo e Feitu’u na Sea tapu ki he ‘Eiki Palēmia kae ‘uma’ā ‘a e Hou’eiki Mēmipa ‘o e Fale Alea ko e ki’i fakatokanga’i pē Sea ‘i he kōmiti fika 10 fakatatau foki ko ē ki he’etau Tohi Tu’utu’uni ‘oku tokoua mei he Nōpele, ua mei he Kapineti pea ua mei he Fakafofonga e Kakai kā ko e tu’u he taimi ni mahalo na’e ki’i ma’u hala pē ‘a e fakalanulanu ‘oku toko tolu ‘a e Hou’eiki Minisitā ko e ‘uhinga pē ke fetongi ha taha ko e ‘uhinga pē ke fakatatau ki he’etau Tohi Tu’utu’uni Sea.

‘Eiki Sea: Ko ia ko Sāmiu Vaipulu fokotu’u ke fetongi’aki ‘a Sēmisi Sika Tongatapu 2.

‘Eiki Minisitā Ngoue: Sea fakamolemole pē ki he Feitu’u na he’eku toutou tu’u hake fika 8 ē ko ia ko ē ‘oku me’a mai ki ai e Feitu’u na ‘oku kau he kōmiti ko ia?

'Eiki Sea: Ko ia

'Eiki Minisitā Ngoue: Ko ia Sea ko e mēmipa lolotonga 'io na'e kau ai 'a e motu'a ni ko e fokotu'u ko ē 'oku 'omai he Feitu'u na Lord Tu'i'āfitu, Lord Vaha'i, Lord Nuku, Hon. Pōhiva Tu'i'onetoa, Sēmisi Fakahau, Māteni Tapueluelu...

'Eiki Sea: Ko e hoko atu ena ia e Kōmiti fika 7 'oku ke me'a mai ki ai.

'Eiki Minisitā Ngoue: Mālō Sea.

'Eiki Sea: Hou'eiki ko e feme'a'aki 'oku 'i he 'isiū na'e 'ohake 'e he 'Eiki Minisitā Ako fekau'aki pea mo e Kōmiti fika 10 'a ia 'oku mēmipa ai 'a Lord Tu'ivakanō, Lord Fusitu'a, Hon. Tu'ipulotu, Hon. 'Akosi Lavulavu, Sāmiu Vaipulu pea mo Losaline Ma'asi koe'uhī ko e 'Eiki Minisitā 'a Sāmiu Vaipulu 'oku fokotu'u atu ke fakafetongi'aki 'a Tongatapu 2 Sēmisi Sika kae lava ke ma'u 'a e vahevahe tatau ko eni e Hou'eiki Fakafofonga ...

<007>

Taimi: 1120-1125

'Eiki Sea : Kapineti mo e Hou'eiki 'oku 'ikai ke nau 'i he Pule'angá. 'Eiki Minisitā Polisi.

'Eiki Minisitā Polisi : Sea ko e fokotu'u atu pē he Kōmiti ko eni ko ē ke fetongi mu'a 'e *Lord Vaha'i Fika 10 'a Lord Fusitu'a.*

'Eiki Sea : 'Eiki Minisitā Polisi, 'e fetongi 'a *Lord Fusitu'a* kia *Lord Vaha'i*, kae tukuhifo 'a Fusitu'a 'o talifaki?

'Eiki Minisitā Polisi : Ko ia.

Pālōti'i 'o tali kau memipa fo'ou ngaahi Kōmiti ngāue Fale Alea

'Eiki Sea : Hou'eiki, 'oku to e 'i ai ha liliu ki he fokotu'utu'u ko ení? Mālō. Kole atu ki he Kalaké ke tau pālōti. Ko ia 'oku loto ke tau tali 'a e fokotu'u atu 'a e Hou'eiki Mēmipa ki he ngaahi Kōmiti Tu'uma'u ki he Kōmiti Fili 'a e Fale Aleá 2018/2021 mo 'ene ngaahi fakatonutonu, kātaki 'o hiki ho nima.

Kalake Tēpile : 'Eiki Sea 'oku loto ki ai 'a Sēmisi Sika, Losaline Mā'asi, Sēmisi Fakahau, Penisimani 'Epenisa Fifita, Mō'ale Finau, 'Eiki Minisitā Ngoué, 'Eiki Minisitā Fefakatau'akí, 'Eiki Minisita Akó, Éiki Palēmiá, 'Eiki Tokoni Palēmiá, 'Eiki Minisitā Pa'angá, 'Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonuá, 'Eiki Minisita Ngaahi Ngāue Lalahí & Takimamatá, 'Eiki Minisitā Mo'uí, 'Eiki Nōpele Nuku, 'Eiki Nōpele Vaha'i. 'Oku loto ki ai 'a e toko 16 'Eiki Sea.

'Eiki Sea : Ko ia 'oku 'ikai loto ke tali 'a e fokotu'ú, kātaki 'o hiki ho nima.

Kalake Tēpile : 'Oku 'ikai ha fakahā loto pehē. Mālō 'Eiki Sea.

'Eiki Sea: Mālō Hou'eiki, ko e lava ia 'etau 'asenita ngāue ki he pongipongi ni. Ko u fie fakamanatu atu pē Hou'eiki, ko e ngata ia 'etau ngāué, ka 'oku talitali 'e he Fale Aleá ni, 'a e Sea Fale Alea 'o Nu'usilá, 'i he efiāfi ni, pea 'oku 'i ai mo e polokalama 'oku fakakau atu ki ai 'a e Hou'eiki Mēmipá, kamata 'i he 10:30 'apongipongi ko e fakataha pea mo e Hou'eiki Fakafofonga Fale Alea Nu'usilá, pea mo e Sea Nu'usilá, 'i loto Fale Aleá ni. Tongatapu 9.

Penisimani Fifita : Kātaki Sea, ko e 'asenita 'oku ha'u, te'eki ke tau ... pea kapau 'oku ke me'a pē koe ia ke tau fai'aki ia pea sai pē ia. Ka ko e 'asenita 8 eni 'oku 'i ai 'a e ngaahi me'a makehe.

'Eiki Sea : Ko ia Hou'eiki, 'oku to e 'i ai ha ngaahi me'a makehe 'oku tokanga ki ai 'a e kau Fakafofongá?

Hoha'a ki he tapuni e paaki 'i Popua

Penisimani Fifita : Tapu mo e 'Eiki Sea 'o e Fale Alea 'o Tonga. Tapu mo e 'Eiki Palēmiá kae 'uma'a 'a e Hou'eiki Minisitā e Kapinetí, tapu mo e Hou'eiki Nōpele e fonuá, tapu ki he Hou'eiki Fakafofonga e Kakaí. Sea, na'a ku fanongo ki he me'a 'a e 'Eiki Palēmiá, pea na'e kau ai 'a e me'a ko ení, ko e uá ke taha. Ka 'oku 'i ai e hoha'a he tēpile ko ení. Koe'uhi ko e paaka ko eni 'i Popuá. Na'e langa ia 'e he tokotaha na'e 'i ai 'ene vīsone, ke ngāue'aki 'e he kakai 'o e fonuá, nau 'eve'eva ki ai, nau ma'u ai 'a e ngaahi me'atokoni, fai ai 'a e va'inga, mo e ngaahi fakataha'anga. Pea na'e a'u pē, pea na'e fai ai mo e ngaahi *birthday* mo e ngaahi fakataha 'a e kakaí. Ka ko eni kuo a'u mai ia ki he fo'i taimi, pea na'e 'i ai pea mo e fakataha 'a e *PTOA* na'e 'ai ke fai ki ai, ka kuo a'u atu ia ki ai kuo lokoloka ia. Ko ia 'oku 'i ai 'a e hoha'á, pē 'oku tau kei ua 'o taha, pē 'oku kei taha pē ia. 'Oku 'i ai 'a e tokanga ki ai 'a e tēpile ko ení, pea mo e kakai 'o e fonuá ko e hā e me'a 'oku lokoloka'i pehe'i ai 'a e paaka 'i Popuá.

Tokanga ki he ta'ofi folouti poupou ki he timi liiki 'a Tonga

Ko hono uá Sea 'o e me'a 'oku fai atu ki ai 'a e tokangá, na'a mou me'a pē ki he va'inga 'etau fānaú he liiki, na'e fakaholomamata 'aupito 'a e ngaahi va'inga ko iá. Pea na'a tau ikuna'i 'a Pilitānia Lahi, 'e he fo'i pilioté 'aki pē 'a e loto'i Tongá, ko e mate ma'a Tonga. Na'e 'i ai e kau poupou e kakai ...

<008>

Taimi: 1125-1130

Penisimani Fifita: ... 'i he liiki, na'a nau 'amanaki 'e fai 'enau *float* ko e poupou pē. Hangē ko e poupou hotau kāinga Tonga 'i Nu'usila na'a mou me'a ki ai 'i he televīsone, na'e 'osi fai 'enau tohi kole ki he kau polisi pea nau fakataha mai ki Teufaiva ke fakahoko 'enau poupou. Kuo to e 'alu atu e 'ofisa ia 'o ta'ofi kae 'osi ko ia na'e 'osi fou kātoa pē 'i he ngaahi founa. Ko ia 'oku 'i ai e tokanga atu 'Eiki Palēmia mo e Hou'eiki Minisitā 'o e Kapineti pē 'oku tau ua 'o taha pē 'oku tau kei taha pē. Ko e me'a ia 'oku fai atu ai 'a e hoha'a mei he tēpile 'a e kakai mālō Sea.

'Eiki Sea: Me'a mai e 'Eiki Palēmia.

Tali 'Eiki Palēmiá ki he 'isiu he Paaki 'i Popua & folouti ma'a e fanau liiki

'Eiki Palēmia: 'Eiki Sea. Tapu mo e Feitu'u na. Pea tapu mo e Hou'eiki 'o e Fale Alea, fakamālō 'aupito ki he fehu'i 'oku fai mai mei he tēpile ko ia 'a e kakai pea ko e mo'oni. Ko e taumu'a ia 'a e motu'a ni ke tau lava 'o ngāue fakataha pea, 'o ngāue'aki pē 'a e fo'i lea ko ia 'o e lau 'a e ua ko e taha pē. Pea ko u 'amanaki pē te tau fononga atu 'i he ngaahi me'a ko ia, 'e hā mahino ange 'i he kaha'u. Ka u foki mai ki he fehu'i ko e fehu'i 'i he anga 'eku vakai atu ko e me'a 'e ua. Ko e laka na'e teu ke fai pea mo e paaka ko ia 'i Popua. Ko e paaka ko ē 'i Popua hangē pē ko ho'omou me'a 'oku mou mea'i 'oku 'i ai 'a e tu'utu'uni ki he Komisoni 'oku fai 'a e fakatotolo ki ai. Pea 'i he vakai 'a e Pule'anga 'oku 'ikai ke fakapotopoto ke to e fai ha me'a ki ai koe'uhī 'oku 'i ai 'a e konga fakalao ko ia ki ai 'i he taimi ni.

Ko hono ua ko e laka ko ia na'e teu ke fai tau pou pou kotoa tautolu ki he sipoti mo e fiefia fānau 'a e fonua ka ko e, na'e to e 'i ai pē pea mo e ki'i me'a fakalao ki ai 'a ia ko u tui na'e lolotonga folau 'a e motu'a ni ka ko u tui ko e tu'utu'uni fakapotopoto pē na'e fai 'oleva ke ma'ala'ala 'a e ngaahi me'a fakalao pea 'e lava leva ke tau fononga 'i he laumālie ko ia 'o lau 'a e ua ko e taha pē. Na'e 'ikai ko e pehe ní ia 'oku fai 'a e to e 'uhinga ko e feinga pē ke tauhi ki he lao pea neongo pē 'oku fēfē anga 'etau fakakaukau ki ai ka he 'ikai ke tau to e fai ha me'a 'oku 'ikai ko e tu'utu'uni ia 'a e lao. Kuo pau ke tau tauhi ki he Lao, mahalo ko 'eku ki'i tali pē ia ki ai Sea 'i he mōmēniti ko eni. Mālō 'aupito.

Mo'ale Fīnau: Fakahoha'a atu Sea.

'Eiki Sea: Me'a mai Ha'apai 12.

Mo'ale Fīnau: Tapu mo e Feitu'u na 'Eiki Sea. Tapu ki he Hou'eiki. Kimu'a ke fai 'eku fakahoha'a Sea ko u 'oatu e talamonū ki he Pule'anga fo'ou. 'Ofa ke mou ma'u ha vaa'ihala fononga 'oku fononga pea mo e 'Eiki, fakahoko homou fatongia. Fakamālō atu kuo lava e fatongia mamafa ko ia Sea mo Hou'eiki. Sea ko e taha foki ia 'a e ngaahi me'a 'oku nofo ma'u pē 'a e motu'a ni 'o fakakaukau ki he ngaahi vaa'ihala fononga hotau fonua pea neongo 'ene fihī 'Eiki Sea 'a e feliuliaki pea mo 'etau fekumi ki he me'a 'e lelei taha hotau fonua ka 'oku tau falala pē 'Eiki Sea ko e 'Otua 'oku mo'ui 'oku, he 'ikai ke ne hanga 'o li'aki e fonua ni Sea. Ko ia 'oku 'oatu 'a e fakamālō ko eni pea mo e talamonū hoko atu e ngāue pea fakahoko e lelei taha.

Sea ko e me'a na'e 'ohake ko eni 'anenai fekau'aki pea ki he paaka 'Eiki Sea ko u tui ko e, 'oku, 'e lava pē 'Eiki Sea ke 'i ai 'a e mo'oni 'i he me'a ko eni 'oku 'ohake 'e he 'Eiki Palēmia ...

<009>

Taimi: 1130-1135

Mo'ale Fīnau: ... pea 'oku mea'i foki he Feitu'ú na 'Eiki Sea 'a e tu'utu'uni ko ē 'a e Fakamaau'angá ko e ngaahi tu'utu'uni ma'olutunga taha ia te ne fai 'a e aofangatuku ki ha ngaahi me'a ke, kuo pau ke fai e talangofua ki ai 'a e fonuá Sea. Pea ko u tui pē na'e 'i ai ha ngaahi tohi mahalo pē 'oku totonu pē ke 'osi a'u ki ai pē 'oku, 'ikai foki ke mahino ki he motu'a ni 'Eiki Sea

tu'u 'a e paaká pē ko e 'apí 'oku lēsisita 'ia hai, pē ko e Pule'anga Tongá pē ko e *public* pē ko ha fa'ahinga *public place* hangē pē ko tau pehē ko ha, Teufaiva. Ka neongo 'Eiki Sea ko u tui 'oku lava pē ke fai hono tokangaekina 'a e me'a ko eni 'oku 'ohaké koe'uhí ko e fakatonutonu ko eni 'a eni 'oku 'ohake 'e he 'Eiki Palēmia.

Tokanga ki he fakatonutonu fakalao he timi Mate Ma'a Tonga

Ko u ki'i tokanga 'Eiki Sea ki he hopo Fakamaau'anga ko eni na'e 'ohake 'e he 'Eiki Palēmiá fekau'aki pea mo e Mate Ma'a Tongá. Ko e *case* ko eni 'Eiki Sea na'e kau e motu'a ni ko au na'a ku hanga 'o fa'u 'a e fuofua fakahū 'o e tohi ko eni ko e *injunct* ke to'o e *injunction* ko eni ko ē 'o e Fakamaau Lahí va'a ki mulí. 'A ia ko e fo'i keisi ia ko ē na'e fai ki ai e tatalí ko u tui 'a eni 'oku me'a ki ai 'a e 'Eiki Palēmia 'Eiki Sea. Ka neongo ia 'Eiki Sea na'a ku fakahū 'a e *injunction* ki lotó pea vakai'i e laiseni 'o e motu'a ni ia 'Eiki Sea 'oku te'eki ke kakato mahalo na'e ngalo ia ke totongi 'e au 'eku fononga mai mei he 1998. Pea u hū mai 'o Fale Alea he 2010 'Eiki Sea na'e 'ikai ke totongi 'o fai mai pea 'ohake ia. Ko e tu'utu'uni Fakamaau Lahí ke fakahū pē *injunction application* ka 'oku ki'i ...

'Eiki Minisitā Polisi: Sea ki'i fakatonutonu atu pē mu'a. Ko e kole pē ki he Fakafofonga. Ko e kole ko eni ko ē na'e faí 'oku kei 'i he Fakamaau'anga ke fai e tu'utu'uni ko iá. Pea 'oku te'eki ke fakahoko ia ka koe'uhí kuo ...

Mo'ale Finau: Sea te u a'u au ki he tu'utu'uni.

'Eiki Minisitā Polisi: Ko e feme'a'aki ko ē he Fale ni ko e fakatonutonu ia. Ko e feme'a'aki ko ē he Fale ni 'oku te'eki ke kakato 'a e tu'utu'uni ko iá. Pea kapau 'e fakangofua pē he Feitu'ú na ia ke fai e feme'a'aki ka ko e 'uhingá pē ia he 'oku te'eki ke kakato ia. Ko e me'a pē ia 'oku fai ki ai e tokangá koe'uhí ko e ngatangata'anga 'o e ngaahi mafaí Sea.

Mo'ale Finau: 'Eiki Sea ki'i kole mu'a ki he Minisitā ke ki'i mamālie hifo he te u a'u ki he me'a ko iá. Ko e, na'e 'osi ē 'etau fuakava ke tau nofo he Konisitūtoné. He 'ikai ke mau fai ha me'a 'Eiki Sea 'oku 'i tu'a 'i he Konisitūtoné kae tukuange mu'a 'eku, ko u hanga 'o kini atu e halá pea te tau a'u ki he tu'utu'uni. Koe'uhí pea lava leva ke fakangofua e *float* e kakai e fonua ko eni.

'Eiki Minisitā Ako: Kātaki pē 'e 'Eiki Sea. 'Ai pē ki'i *point of order* pē. Hangē pē na'e me'a 'a e Minisitā 'oku tonu ke tau faka'ehi'ehi mei he 'etau fai ha feme'a'aki ki ha *case* 'oku lolotonga 'i he Fakamaau'anga. Ko u tui kuo 'osi mahino pē ia ki he taha kotoa pē 'oku 'i Fale ni pea ko e *case* ko eni hangē ko e me'a 'a e Fakafofonga 'oku kei 'i he Fakamaau'anga pea 'oku tonu leva ke tuku ki he Fakamaau'anga kae 'oua te tau to e kaunoa atu ai he taimi ni. Mālō 'Eiki Sea. Ko e kole pē ke ke faitu'utu'uni Sea.

Mo'ale Finau: Sea. Ko u kole mu'a 'oleva mu'a ke 'osi 'eku malangá pea toki tu'utu'uni 'a e Feitu'ú na 'o kapau 'e hala. Kae 'oua te na 'oho mai naua ki mu'a 'oku te'eki ke 'osi 'eku malangá ke u talaatu 'eku totonu 'a e malanga 'oku ou faí.

'Eiki Sea: Ha'apai 12 me'a mai he poiní.

Mo'ale Finau: *Ok.*

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Sea ki'i fakatonutonu atu Sea.

Mo'ale Finau: 'Osi tu'utu'uni 'a e Fakamaau 'anenai 'Eiki Sea. 'Osi tu'utu'uni 'a e Fakamaau Lahí 'anenai 'oku tōmui 'a e *plaintiff* 'a e ...

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Fakatonutonu.

'Eiki Sea: 'Eiki Minisitā Leipá ko ho'o me'a mai 'o fakatonutonu ?

'Eiki Minisitā Fefakatau'aki: Ko ia 'Eiki Sea. Tapu mo e Feitu'ú na 'Eiki Sea, tapu ki he Palēmiá mo e Fale 'eiki ni. 'Eiki Sea ko e mahu'inga ko ē 'o e fānaú mahu'inga 'aupito. Poupou ko ē 'a e Pule'angá ki aí poupou ka ko e founa ko ē 'oku ngaue'aki ko eni 'o 'ai 'a e kōmiti 'e ua 'oku fai ai 'a e fakatonutonu. 'Oku kei 'i he Fakamaau'anga ia pea ko 'eku tali pē 'a'aku ki he tu'utu'uni ko ē 'a e Fakamaau'angá ko e me'a ia 'e faí. Pea ko u kole pē au 'Eiki Sea ke ta'ofí mai mu'a 'a e Fakafofonga ke 'oua 'e to e fai ha feme'a'aki 'i he Fale ni felāve'i mo e me'a ko eni he 'oku mau tatali ko e hā e tu'utu'uni 'a e Fakamaau'angá ko e me'a, he na'e tu'utu'uni 'a e Fakamaau'angá ki mu'a ke 'ata'atā 'a e Pule'angá mei he fai 'o e fa'ahinga tu'utu'uni felāve'i mo e me'a. Pea 'oku pelepelengesi ke tau faka'apa'apa'i 'a e Fakamaau'angá ko e fatongia ia 'o e Fale ko eni. 'Oku 'ikai ko tautolu te tau 'uluaki fakafepaki'i pē Fakamaau'anga 'Eiki Sea 'i he fonua ni. Tau, ko u kole atu ki he Fakafofonga tukuange mu'a 'a e me'a ko eni ke lava 'o maau. Ko e founa ia 'e lava ai ke taha e fonua ni ka 'oku 'ikai ko e feinga'i ke hokohoko atu 'a e founa ngāue ko eni 'Eiki Sea. Mālō 'aupito 'Eiki Sea.

Mo'ale Finau: Sea tapu mo e Feitu'ú na 'Eiki Sea. Ne tu'utu'uni e Fakamaau ...

<002>

Taimi: 1135-1140

Mo'ale Finau: ... Sea he na'a ku 'i he, na'a ku 'alu atu ki he hopó 'anenai Sea. Ko e tu'utu'uni 'a e Fakamaau ...

'Eiki Minisitā Ngoue: Sea ki'i fakatonutonu. Fakafofonga ka u ki'i fakatonutonu atu eni. Ko u ta'utu pē Sea ko u kata ko u anga foki he tangutu he tēpile ko ē. Ko 'eku pehē pē 'ai, 'ai. Taimi ni kuo pau ke u fakaongoongo ki he kaume'a ko ē 'oku nau me'a 'i mu'a ko ē pea kuo pau ke u, ka u ki'i fakatonutonu atu e Feitu'ú na 'e 'Eiki Fakafofonga. Tau ōmai 'o fuakava ke 'oua te tau lea loi he Fale ni. Na'e 'ikai ke ke me'a ki he Fakamaau'anga 'aneuhu. Na'a ke *absent* 'aneuhu.

Mo'ale Finau: Fakatonutonu Sea.

'Eiki Minisitā Ngoue: Pea mo e me'a 'e tahá, 'ikai ...

Mo'ale Finau: Fakatonutonu.

‘Eiki Minisitā Ngoue: Ko u ‘osi ma’u ‘e au ‘a e me’a ko iá ke ‘oatu ke ...

Mo’ale Finau: 'Eiki Sea na’a ku ‘alu au ki he Fakamaau'anga ...

‘Eiki Minisitā Ngoue: Na’e fai e hopó na’e ‘ikai ke tuku atu ha’o faingamālie he ‘oku te’eki ke ‘ai ho laiseni. ‘Ai atu ‘uluaki ‘ai e laiseni.

Mo’ale Finau: Sea tuku pē mu’a ko u ‘ai pē mu’a he’eku taimi faka-Konisitūtone ke fai ‘eku malangá.

‘Eiki Minisitā Ngoue: Kae kehe Sea ko u ‘oatu pē au e me’a mo’oni he ko u fiu au ko e me’a nau kata aí mo ‘eku sio ki hono fofongá. Ko u ‘ohovale he fa’ahinga loi pehē he Fale ni.

Mo’ale Finau: Sea tuku mu’a ke u ‘oatu ‘eku malanga ‘a’aku.

‘Eiki Minisitā Ngoue: Pea ko ‘eku fakatonutonu 'Eiki Sea ‘oatu pē au ki he Feitu’ú na ...

Mo’ale Finau: Na’a ku ‘i he Fakamaau'anga.

‘Eiki Minisitā Ngoue: Fakatonutonu. Sea fai ha’o tu’utu’uni he ko e me’a mo’oni eni ko u ‘oatu. Na’e ‘ikai ke ‘i ai ‘aneuhu e Fakafofonga ko eni.

Mo’ale Finau: Na’a ku *Chamber* he Fakamaau'anga pea mo e Fakamaau ko ... Kaufusi Mana Kaufusi ‘anenai he 9. Pea fakahoko leva e tu’utu’uni ‘i he 9 ‘i he Fakamaau’anga Lahí. Ko ‘eku ‘uhingá ia na’a ku *Chamber* ‘anenai he 9 mo Fakamaau Kaufusi.

‘Eiki Minisitā Polisi: ‘Eiki Sea. Kole pē mu’a lava pē ki’i tokoni atu Fakafofonga. Ko ‘eku ki’i tokoni atú pē 'Eiki Sea koe’uhí he ‘oku te’eki ai ha me’a tohi faka’ofisiale ke ‘omai ki he Fale ni pē ko e Feitu’ú na ke fakakakato e me’a ko eni. Ko e me’a ko eni ko ‘etau ma’u pē fanongo pē. Ko ‘eku kole atu pē ia koe’uhí kapau ‘e lava mu’a kātaki Fakafofonga ‘omai e, he ko e Fakamaau’angá ‘oku nau faitu’utu’uni fai he tohi mo e me’a ke hū mai ki he Fale ni ke fai, kae fai ‘etau ngāué.

Mo’ale Finau: Mālō Sea.

‘Eiki Minisitā Polisi: Me’a pē ko u kole ki aí ke ki’i tokoni ki ai ke ‘omai mu’a ka tau toki hoko atu.

Mo’ale Finau: Sea ‘oku tali pē he motu’a ni 'Eiki Sea ka ko u fie fakamahino pē ki he Feitu’ú na ...

‘Eiki Sea: Ha’apai 12 ko u tali e fakatonutonu mei he ‘Eiki Minisitā Polisi. ‘Oku ke me’a mai ‘o fekau’aki pea mo e ngaahi tu’utu’uni e Fakamaau’angá pea ko u tui ‘oku tonu ke fakahū mai ‘aki ha ‘ū tohi he ‘oku pelepelengesi ke fai ha feme’a’aki he ‘oku lolotonga fai e ngāue ‘a e Fakamaau ki ai.

Mo'ale Finau: Mālō 'Eiki Sea. Ko u fie fakahā pē ki he Feitu'ú na 'Eiki Sea na'a ku 'i he Fakamaau'angá he 9 he 'aho ni. Ko ia pē Sea mālō.

Eiki Sea: Tongatapu 9.

Tokanga ki he tali Kapineti fai talatalanoa fakau'aki mo e 'akau *hemp*

Penisimani Fifita: Sea kātaki ange mu'a ko e ki'i me'a pē 'e taha. Tapu mo e 'Eiki Sea kae 'uma'ā e Fale Alea 'o Tonga. 'Eiki Sea ko e me'a eni 'oku tali mai ki ai 'a e kakai 'o e fonuá ke fakapapau'i angé 'i Fale ni ko e hā koā e tu'utu'uni totonu. Na'e 'ene'ene ke fakahū ange ki he Kapineti kuo 'osí 'a eni fakalao'i 'o e *hemp*. Pea na'e 'ikai ke tali 'e he Kapinetí pea 'e tatau ai pē pē 'e tali pē 'ikai tali ka 'e lēkooti ia. Ko eni kuo faka'atā he Kapineti ko eni ke fai e ngāue talatalanoa ki he *hemp*. Pea kuo fakahā mai 'e he 'Ateni Seniale 'oku ta'efakalao pea 'oku 'ikai loto mo e kōmiti ko iá ke ō fai e talatalanoa mo e kakaí. Ne 'osi me'a 'a e Tokoni Palēmiá 'e hoko atu pē talatalanoa'i ia. Lolotonga ia 'ene Palēmia Le'ole'o 'oku 'ikai ke me'a heni 'a e Palēmiá ka ko eni 'oku me'a heni e Palēmiá. Ko e hā koā e me'a totonu ke mea'i he kakai 'o e fonuá? 'E to e hoko atu 'a e talatalanoá 'i he me'a ko eni 'oku talamai 'oku ta'efakalao pē 'ikai? Mālō.

Eiki Minisitā Lao: Mālō Sea.

Eiki Sea: Me'a mai 'Eiki Minisitā Lao.

'Ikai uesia fānau fakaafe ke va'inga ma'a Tonga he liiki he tu'utu'uni Fakamaau'anga

Eiki Minisitā Lao: Ko e me'a lelei 'etau talanoa ki he me'a ni ki mu'a heni ka tau kamata mai mei he liiki. Ko e 'uhinga pē 'oku nau felālāve'i. Ko e tu'utu'uni e Fakamaau'angá ki he liiki ko 'etau tamaiki ko ē 'oku va'ingá hala ke 'i ai ha *affect* 'e taha. Ko e ongo kē 'a e Mate Ma'a Tongá mo e Tonga Ma'a Tonga tukunoa'i pē nau ia hē. Ko e va'inga 'a eni ko ē 'oku lolotonga lele pē pea 'oku mau kei 'ave ki ai Fakafofonga e Pule'angá ki he va'inga ko eni mo 'Aositelēlia 'ata'atā 'aupito pē 'a e *Invitational team* ia. 'Oku 'ikai ke 'i ai ha, 'ikai ke *affect* ia he me'a fakalao. Tuku e kē ia na toki hoko atu pe nau ka ko e, tau tamaiki pea ko 'eku kole ia tau teuteu ko eni ki he tau pea mo 'Aositelēliá tau 'unu mai mu'a e fonuá 'o faaitaha. Ko e me'a ko eni 'etau hanga 'o pou pou'i hotau Pule'angá Tonga Ma'a Tonga ...

<002>

Taimi: 1140-1145

Eiki Tokoni Palēmia: ... ko e me'a lelei pē ia. 'Oku kei hoko atu pē pou pou ia. Ka ko eni kuo a'u ki he Fakamaau'angá pea ko e tu'utu'uni ē timi ia ko ē 'atā'atā pē nautolu ia. 'A ia 'oku hanga leva he 'e Pule'angá tuku e ongo kē ia ki hē fua he Pule'angá he 'oku fiema'u ia ke ongo'i he tamaiki 'oku tau tokoni ange. Pea 'oku 'osi tali pē ia he Kapinetí 'e 'ave ki ai 'a e Fakafofonga 'a e Pule'angá ki he timi Tonga 'oku nau fakafofonga'i 'a Tonga ni. Ko e me'a ko ē ki he hoko atu ia toki me'a fakalao ia nau hoko atu nautolu.

Tali Pule'anga kuo te'eki liliu e Lao ka ko e talatalanoa pē 'oku fai

Ko e uá ko e *hemp*. Mo'oni ia, ko e tali ko ē he 'e Pule'angá ke hoko atu e talatalanoá 'oku 'ikai ke tapu e talatalanoá. Ko ia na'e 'omai ai 'a e akasino tau talatalanoa'i. Ko e 'ū me'a ta'efakalao ka 'oku pau ke talatalanoa'i ke lava 'o liliu ko e Lao. Ko e kava mālohi, Hou'eiki, mau tupu haké ko e kava mālohí na'e ma'u ho'o ki'i tohi. Ko 'emau tangata'eiki 'amautolu mei Ha'ateiho ko e puha 'e taha 'i he māhina. Ko e Falaite pē 'oku ha'u 'omai 'ene ki'i fo'i fā, Falaite pē ha'u e ki'i fo'i fā koe'uhí ke 'osi e māhiná. Na'e pehē 'a e kava mālohí. Fai mai fai mai kole ke tau ngaue'aki e kava mālohí heni. Tu'u e ngaahi siasí 'o lau pea fai ko e hā e me'a 'oku hoko ki ai he taimi ní kuo ngaohi e kava mālohí heni. Ko e me'a ko eni ko e *hemp* he 'ikai ke tau tu'u hake pē tautolu 'i he'etau tui 'atautolu 'o ta'ofi. Ko hotau kāinga pē eni 'oku nau me'a mai mei muli 'o faka, 'o talamai 'ene lelei. 'Oku tau 'osi 'ilo 'etautolu he Pule'angá nau hanga 'o tali heni ka 'o kapau ko 'etau talatalanoa'i e me'a ko eni kapau 'e toki pehē, 'e pehē he fonuá 'osi hono talatalanoa'í 'ikai ke tau loto ki ai, ko e hā 'etau me'a 'e to e faí ko hono 'osí ia. Ka ko e talatalanoa'i ko eni kapau leva 'oku fai atu 'a e pōpōtalanoá 'o tau ongo'i 'oku loto ki ai e fonuá me'a 'uluakí leva ko e liliu e Lao. 'Oku te'eki ke liliu e Lao Hou'eiki. Ko e Laó 'oku kei tapu pē ia ka 'o kapau 'e hokohoko atu 'a e pōpōtalanoá mo mahino foki. He 'oku 'ikai ke tau fiema'u ke 'omai ha me'a ki he fonua ni ke lavea 'a e fānau 'o e fonua ni. 'Oku tau talatalanoa'i. Hangē ko 'eku lave ko e ngaahi me'a 'oku lavea ai 'a e fonua ni ia ko e ngaahi me'a 'oku ngaohi 'e he tangatá, *methamphetamine* ko e 'aisi, ko e kōkeini ko e *heroin*. Ko e kiate au ko e 'ū me'a ē ke tau hanga 'o tokanga'í. Kae kehe tukukehe angé ia ka ko e *hemp* 'oku kei fai hono, 'oku 'ikai ke tapu hono talatalanoa'í 'ona. 'E kei fai pē Hou'eiki hono talatalanoa'i pea kapau 'e loto e fonuá ki ai pea 'e fai pea tau fakahoko pea ka 'ikai ko 'ene 'osí ia. Mahalo kuo mahino atu 'a e *hemp* mahalo mahino atu pea mo e liikí. Ko e to e hā e me'a 'e taha 'oku ngalo. Ko e 'uhingá ke kakato ai leva pea u toki tangutu ki lalo.

Tali Tokoni Palēmiá fekau'aki mo e Paaka Popua

Ko e paaka. 'E Hou'eikí. Ko e paaká, ko e fu'u paaka ia 'atautolu. 'Oku te'eki ai ke liliu 'a e founga ngāue ia ko iá. Ko 'emau me'á 'oku hangē 'oku tau kehekehe ko 'emau tangutu atu. 'Ika'í! 'Oku tau kei hanga 'o poupou'i. Ko e paaka ko iá na'e ngaohi ma'á e fonuá. Talamai ko ē paaká pea u fekau ki he *Chief Sec* tā ki he Fakamaau'anga. Ko e tu'utu'uni ia mei he Fakamaau'angá he 'oku kei 'i he *Royal Commission*. 'Ikai ke, he 'ikai ke ta'ofi e fonuá ia mei ai. Na'a tau hela'ia hono ngaohi e me'a ko iá ma'a e fonuá. 'Ikai he 'ikai ke ta'ofi ia kae 'oleva ke to e ma'u pē, ka kole atu ke to e kole ange pē ki he Fakamaau'anga pē ko e hā he 'oku kei *under* 'i he *Commission, Royal Commission* 'a e paaka ko iá ka ko hono 'uhingá ia. 'E Hou'eiki tala ki he fonuá ko e me'a na'a tau hanga 'etautolu 'o fa'u kei 'atā pē. 'Oku tau kei 'i he vaka pē 'e taha me'a totonu ko ē ke tau hanga 'o fai ma'a e fonuá 'oku tau kei 'i he vaka pē 'e taha. Neongo 'oku tau tangutu mei he ngaahi tēpile kehekehe ka ko e me'a totonu ma'a e fonuá 'ikai ke tau kehekehe ai tautolu. Mālō.

Tokanga 'oku ta'efakalao teu talatalanoa fai fekau'aki mo e *hemp*

Penisimani Fifita: Tapu ki he 'Eiki Sea pea mo e Hou'eiki Mēmipa 'o e Fale Alea 'o Tonga. Ko u fanongo ki he me'a 'a e Tokoni Palēmiá pea ko u fakamālō pē he fakamatala. Ko e mataotao eni he Laó 'oku ne fale'i e Pule'angá mo e fonuá 'oku ne talamai 'oku ta'efakalao. Ko e Kōmiti

eni ki he ō ko ē fai e talatalanoá ‘oku nau talamai, ‘ikai, ‘oku ‘ikai ke mau fie ō he ‘oku ta’efakalao. Ko e ngaahi felingiaki ko eni he letiō ‘a e kakaí ‘oku nau talamai ‘oku ta’efakalao ...

<002>

Taimi: 1145-1150

Penisimani Fifita: ... Kae vivili atu pē ‘a e kau me’a ia ko eni, kuo talamai he kakai ko eni kuo fekau’i ke nau ō ‘o fai e me’a, ‘ikai, ‘oku ‘ikai ke mau fie ō ‘oku ta’efakalao. Sea mo e Hou’eiki ‘e mole noa’ia e pa’anga ‘o e fonua he totongi e kakai ko eni. Kko e kakava eni e kakai ‘o e fonua ‘e totongi’aki e ō ko ia pea ‘oku ‘osi mahino pē tu’unga ia ‘e ‘i ai he ‘ikai ke tali ia he fakataha.

‘Eiki Minisitā Fefatau’aki: Sea ka u ki’i fakatonutonu atu Sea mālō, hangē pē ko e me’a ko ia ‘a e Tokoni Palēmia ‘Eiki Sea kei fai e talatalanoa he ko e palopalema ‘i he me’a ko eni ko e ‘ikai ke mahino ‘a e kehekehe ko e *hemp* mo e malisuana ‘oku ‘i he fāmili pē ia ‘e taha ‘o e *cannabies* kā ko e taimi ko ē hono fakafaikehekehe’i kinaua tatau tofu pē ia mo ‘etau fakakaukau ki he manioke ‘i he fonua ni ‘Eiki Sea. ‘Oku ‘i ai e manioke ko e mataki’eua, ‘oku ‘i ai ‘a e manioke ko e *flower*, ‘oku ‘i ai ‘a e manioke fisi, ‘oku ‘i ai e manioke koka’anga ‘oku ‘ikai ke ngofua ia ke kai he ‘e konā ai ha taha pea ‘oku pehē ‘a e fakakalakalasi ‘o e me’a ko eni pea ko e me’a ia ‘oku fiema’u ke talatalanoa ke fai ‘a e femahino’aki mo e kakai ko ē ‘o e fonua ko hono ngaahi ‘aonga mo hono lelei me’a kehe ia ‘Eiki Sea ‘uhinga ia hono ‘ai ke fai ‘a e talatalanoa ki he me’a ko ia neongo ‘a e...he ‘oku ‘i ai ‘a e taimi ‘e taha ‘Eiki Sea na’e ‘i ai ‘a e tokotaha ngāue na’e ‘ai ke ‘oange ki he Potungāue pea talamai he ni’ihi tuku ia he ‘oku PTOA ko u talaange ko ‘ene tui ‘ikai ke u kau au ai, ko e me’a ‘oku ou fiema’u ‘e au ko hono fo’i ‘atamai ke ‘omai ke u ngāue’aki ko e me’a ‘oku fiema’u ‘ikai ko e tui. Ko ‘ene tui ‘a’ana ia ko e me’a fakatautaha pē ia ‘a’ana pea ‘oku pehē pē ‘a e Kōmiti ko eni ‘oku pehē ‘oku ‘ikai ke nau tui nautolu ko e me’a kehe ia ko e ngāue ‘Eiki Sea ko ia ‘oku fiema’u ke fai ‘a e ngāue ki ai mālō ‘Eiki Sea.

Fokotu’u ke ta’ofi talatalanoa mo e kakai fekau’aki mo e *hemp* ko e fakamole pa’anga

Penisimani Fifita: Sea ke faka’osi atu ‘eku malanga, kuo ‘osi talamai ‘e he ngaahi sekitoa kehekehe, tuku, kae vivili atu pē ‘a e kau me’a ni ia ke fai. Pea ‘oku ou ‘osi fakapapau’i atu ko e talatalanoa ko eni he ‘ikai ke tali, kā ‘e mole ‘a e pa’anga ‘a e kakai ‘o e fonua, ko eni ko e ngaahi kupu falala’anga eni ‘oku nau talamai tuku ‘oku fokotu’u atu mei he tēpile ko eni tuku ‘oua ‘e to e fai ha talatalanoa ko e pa’anga ia e kakai ‘o e fonua ‘e totongi’aki kinautolu, fokotu’u atu Sea ta’ofi ‘oua ‘e to e fai ha talatalanoa mālō.

‘Eiki Sea: Me’a mai ‘Eiki Palēmia

‘Eiki Palēmia: Sea tapu mo e Sea, tapu mo e Feitu’u na, ‘oku ou kole atu pē te’eki ke fu’u mahino lelei kiate au e me’a ko eni kae tuku atu pē mu’a ke mau to e ki’i sio ki ai ‘i he ki’i vaha’a taimi atu ko eni Sea mālō.

Penisimani Fifita: Mālō ‘Eiki Palēmia

‘Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Kole atu mu’a Sea ke ‘omai ha ki’i faingamālie ma’aku.

‘Eiki Sea: ‘Eiki Minisitā ke me’a mai he kaveinga tatau pē ‘oku ‘ohake ‘e Tongatapu 9?

‘Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Kaveinga tatau pē Sea.

‘Eiki Sea: Me’a mai

‘Eiki Minisitā Ngaahi Ngāue Fakalotofonua: Tapu mo e Feitu’u na ‘Eiki Sea, tapu ki he Hou’eiki Mēmipa e Fale ni, Sea ‘oku ou faka’apa’apa lahi pea ko homau tala ē kuo fai ‘e he ‘Eiki Palēmia kae fakamolemole atu pē Sea ko homau Pule’anga ia te mau fakaongoongo ki he kakai ko ia pē Sea mālō.

‘Eiki Sea: Mālō Hou’eiki koe’uhī ko e ngaahi ngāue ko ia na’a ku talaatu kimu’a talitali e Sea e Fale Alea ‘a Nu’usila pehē foki ki he kau Fakafofonga Fale Alea ‘e he Fale Alea fakakakato e ngāue ko ia he efiāfi ni pea ‘oku ‘i ai mo e fakataha ‘a e Hou’eiki Mēmipa ki ‘apongipongi.

‘Eiki Minisitā Polisi: Tapu pē pea mo e Feitu’u na ‘Eiki Sea

‘Eiki Sea: ‘Eiki Minisitā Polisi

Fakahā Minisita Polisi ne ‘ikai ha femahino’aki polisi mo e kau laka poupu ki he liiki

‘Eiki Minisitā Polisi: Tapu ki he ‘Eiki Palēmia, ‘Eiki Sea na’a ku tu’u hake pē au ia koe’uhī ke fakakakato ‘a e fehu’i ko ē na’e fai mei he Fakafofonga Tongatapu 9 fekau’aki pea mo e laka ko ē na’e teu fai Sea na’e ta’ofi eni he Komisiona Polisi ‘aki e ‘uhinga na’e te’eki ke fai ha femahino’aki pea mo e kau laka ‘o makatu’unga ai hono ta’ofi, ‘a e laka ko ē ko ē ‘a ē na’a ne me’a mai’aki.

Fakamanatu ‘oku tapu ke tō ‘akau *hemp* he fonua ni

Pea ko hono ua ‘Eiki Sea ‘oku te’eki ai ke ...

<007>

Taimi: 1150-1155

‘Eiki Minisitā Polisi : .. 'oku te'eki ai ke fakangofua 'a e tō maliuaná ia he fonuá ni 'oku kei ta'ofi pē ia. 'Oku 'ikai ha me'a ia te ne hanga 'o fakangofua, ko e faka'uhinga pē ia 'a Tongatapu 9, kuo fakangofua 'e he Kapineti 'Eiki Sea. 'Ikai, ko e laó ia 'oku kei tapu pē ia Tongatapu 9 'oku 'ikai ke ngofua ia. Ko e talanoá 'oku 'i ai 'eku totonu 'aku ia ke u lea, pea ko e me'a ia 'oku 'ikai ke ta'ofi, 'a e totonu ko ē ke te leá. Ko e fakangofua ko eni e me'a ko eni 'Eiki Sea, 'oku te'eki ai ke fakangofua ia ke fai. Ko 'eku fakamanatu pē ki aí, he 'oku ne hanga 'o tukuaki'i e Pule'angá, 'o pehē kuo fakangofua. 'Ikai, 'oku 'ikai fakangofua, ko e Laó kei tapu pē ia Sea, pea ko e me'a ia

'oku tu'u ai 'a e Pule'angá. Ko hono talanoa'í ko e me'a ia 'a e kakaí ke fai Sea. Pea 'oku hangē pē ia ko ení, kapau 'oku ai ha lao 'amanaki ke tau hanga 'o liliu, 'oku pau ke fai hono 'ave ki he kakaí, ke fai ha femahino'aki Sea. Ka ko 'eku fakamanatu atu pē 'a'aku ia Sea, ke fakamanatu ange pē, 'oku 'ikai ngofua 'a e me'a ko ení ke fai he fonuá ni he taimí ni. Mālō Sea.

'Eiki Sea : Mālō Hou'eiki. Ko u toloi fanongonongo e Falé, mou me'a hake ke tau kelesi.

Kelesi

(Na'e kelesi tuku ai pē 'a e Fakataha'anga 'e he 'Eiki Sea pea toloi fanongonongo 'a e Fale)

<008>